

DENITEX

Deutsch-Niederländisches Textilkonsortium

Mondelinge overlevering en een klein dossier met in hoofdzaak conceptbrieven uit de maanden rond de jaarwisseling 1944/45, stellen mij in staat een klein stukje economische geschiedenis van het Nederlands-Duitse grensgebied toe te lichten.

Gedurende de oorlog werd een aantal Nederlandse en Duitse textielbedrijven gesloten. Gebrek aan kolen, gebrek aan grondstoffen, vernielingen door bombardementen en soms ook wel willekeur, waren stuk voor stuk de redenen hiertoe. Het handhaven van de productie werd steeds moeilijker. In Duitsland zochten en vonden instanties en bedrijven nieuwe vormen van samenwerking. Eén van deze samenwerkingsvormen was het „Konsortium”; als het textielfabrieken betrof sprak men van een textielkonsortium. Uit de mij ter beschikking staande gegevens blijkt dat in Bocholt een textielkonsortium – Denitex – heeft bestaan. De centrale van zulk een groep van (gedwongen?) samenwerkende bedrijven was gevestigd ten kantore van de Syndicus der werkgeversvereniging. Denitex (Deutsch-Niederländisches Textilkonsortium) is het werk van Kurt Ackermann, Rechtsadvocaat te Gronau. Ackermann was Syndicus-Stellvertreter van de Textiel-Werkgeversorganisatie in Münster/Westfalen. Om zijn pogingen een samenwerking tussen Duitse en Nederlandse ondernemingen tot stand te brengen goed te kunnen begrijpen, moeten we iets meer van hemzelf weten.

Als jurist had Ackermann met zijn collega Meier in Gronau een advocatenkantoor. Ackermann was de vertrouwensman van de werkgeversorganisatie in Gronau. Als nationalist met ambities onderhield Ackermann nauwe verbindingen met de Deutsch-Nationale Partei en de Stahlhelm. Hij maakte de overgang in 1933 van deze partij naar de N.S.D.A.P. en de inkorporatie van de Stahlhelm in de SA niet mee. Het is begrijpelijk, dat hij in al die jaren van het nationaal-socialistische bewind nauwlettend door de bewindvoerders op de vingers gekeken werd en grote moeite had zijn oppositie te verbergen.

Ackermann nam het initiatief tot de oprichting van Denitex mogelijkwerwijs niet uit eigen beweging. Hoe dit ook zij: hij wist de situatie voor zijn eigen doelstellingen te benutten.

In Denitex zouden Duitse en Nederlandse textielbedrijven verenigd worden om huishoudtextiel (in hoofdzaak beddelakenstof) te vervaardigen. De Duitse spinnerijen zouden de garens naar Nederland sturen waar Nederlandse (in hoofdzaak Twentse) bedrijven deze in loon zouden verweven. Vervolgens zouden Duitse confectie bedrijven van doek voorzien worden.

Het centrale garenmagazijn voor de Nederlandse bedrijven en opslagplaats voor het in Nederland geweven doek werd in de bedrijfsruimte van de Baumwollspinnerei Eilermark te Gronau gevestigd. Dit bedrijf was in het begin van de oorlog stilgelegd. Slechts een kleine groep van bewakers en kantoorkrachten en de leiding bleven in dienst en zorgden voor het onderhoud van de gebouwen en de machines. In dienst van Denitex trad de boekhouder H. Uiterwijk, terwijl C. A. Schweizer als tolk en koerier optrad. Dit bood de mogelijkheid de grens op officiële wijze te passeren. Verder werd de op houtgas omgebouwde vrachtwagen van Eilermark met de chauffeur Beun ingeschakeld voor transporten over de grens waardoor ook mogelijkheden voor andere contacten geopend werden.

De doelstellingen van de heer Ackermann waren voor een groot gedeelte van persoonlijke aard. In de eerste plaats kon de activiteit van Denitex belangrijk genoeg gemaakt

worden zodat hij niet voor de militaire dienst zou worden opgeroepen. Met behulp van Denitex kon hij bewerkstelligen, dat een deel van de capaciteit van de Twentse textiel-industrie voor de verzorging van de Duitse bevolking met textiel ingeschakeld werd. Met het oog op Nederland – en dat is de tweede beweegreden – kon Ackermann aantonen dat hij pogingen deed om het wegvoeren van arbeiders door de activiteiten van Denitex tegen ging. Ackermann, die ambities had om na de oorlog een belangrijke rol in het veranderde Duitsland te gaan spelen, trachtte zodoende een goede basis te scheppen voor zijn acceptatie door een latere geallieerde bezetter. Hierin is hij ten dele geslaagd. In 1945 was hij een tijdlang burgemeester van Gronau tot de geallieerde bezetting hem weer uit zijn functie ontsloeg en interneerde, zonder hem overigens iets ten laste te kunnen leggen.

DENITEX

Uit de mij ter beschikking staande gegevens is niet op te maken wanneer en hoe Denitex opgericht werd. Een ongedateerde lijst van de „Reichsstelle für Kleidung und verwandte Gebiete” geeft aan hoe de produktie van het vierde kwartaal 1943 en van het eerste kwartaal 1944 – in totaal 780500 m doek – „gelenkt” diende te worden. Uit een tweede lijst van 20-5-1944 blijkt hoe 36500 m Mischgarndrillich over 42 Duitse confectiebedrijven verdeeld moest worden. Een derde lijst van 20-8-1944 geeft de verdeling van dezelfde hoeveelheid over 9 bedrijven. Het is aan te nemen dat tegen het einde van het jaar 1943 Denitex actief werd.

De door Denitex in opdracht gegeven weefsels werden gemaakt uit menggarens. Een hoofdbestanddeel van dit garen was Flockenbast, een vezelstof, die door chemische en mechanische bewerking van vlas en hennep verkregen werd. Ofschoon dit materiaal een groot percentage zeer korte vezels bevatte, dat bij het spinnen als stof weer verdween, waren de overblijvende lange vezels in combinatie met celvezels (of katoen) zo goed dat een buitengewoon sterk garen ontstond met zeer lange levensduur.

Een lijst in het dossier van 22-1-1945 geeft inzicht, welke artikelen vervaardigd werden en welke garens hierin verwerkt werden.

Artikel	breedte cm	ketting mm	inslag mm
Mischgarndrillich	93	20/2	16
Bettwäsche	89	16	20
Bettwäsche	114	16	20
Bettwäsche	165	16	20
Mischgarndrillich	92	20/2	14
Pilot	80	34/2 Zw	16

Zw = Zellwolle.

Een indruk van de omvang van de werkzaamheden geeft een overzicht van de in januari 1945 in voorraad gehouden garens. 91679 kg garens lagen toen deels bij Eilermark, deels bij het expeditiebedrijf Beverdam, Enschede, deels in Borne (vermoedelijk bij Spanjaard N.V., die toen onder Duits beheer stond).

In de aantekeningen komt een reeks van ondernemingen voor, die deelgenoten (Konsorten) van Denitex waren. Hierbij moet aangetekend worden dat de heer Ackermann er nooit in geslaagd is een Nederlands bedrijf over te halen om officieel deelgenoot van Denitex te worden.

Duitse Konsorten zijn:
Baumwollindustrie Bamberg - Erlangen
M. van Delden, Gronau
Naussessen, Osnabrück en Rheine

Otto F. Hueskes
A. Koch, Borghorst
C. Kümpers Söhne, Rheine
F. A. Kümpers, Rheine
H. Kümpers, Rheine
Laurenz, Ochtrup
Nienhues & Dütting, Nordhorn
Povel, Nordhorn
B. Rawe & Co., Nordhorn
Textilkonsortium, Bocholt
E. Wattendorf, Borghorst

De Nederlandse ondernemingen, die garens verwerkten, waren:

Ankersmit, Deventer
M. van Dam, Enschede
Gelderman, Oldenzaal
Jordaan, Haaksbergen
Gebr. Scholten, Enschede
Ter Weeme, Neede
H. Willink & Co., Winterswijk
en enige niet met name genoemde twijnerijen.

Deze lijsten van bij de activiteiten van Denitex betrokken bedrijven kunnen geen aanspraak op volledigheid maken.

De meer dan 40 confectiebedrijven aan wie de geweven stoffen verstuurd werden, zijn om een aantal redenen interessant. Zo wordt steeds weer duidelijk, dat deze bedrijven gebonden waren bepaalde hoeveelheden in voorraad te houden. Dit waren zogenaamde „Plichtlagerbestände”. De distributie kon hiervan gebruik maken. Interessant is verder dat sommige bedrijven, meestal die uit grotere steden of naar kleinere plaatsen uitgeweken waren (waarschijnlijk omdat het oorspronkelijke bedrijf gebombardeerd was) of dat hun produktie door anderen bewerkt werd.

De spinners- en weverskonsorten zelf kregen ook kleinere hoeveelheden van de produktie toegewezen. Of dit een vorm van betaling in natura geweest is, is niet geheel duidelijk geworden.

Tegen het einde van de oorlog werden de transportmoeilijkheden steeds groter. In enkele brieven wordt gezegd, dat aan bepaalde afnemers niet meer geleverd kan worden. De hen toebedachte hoeveelheden worden dan over andere Konsorten verdeeld.

Hoe moeilijk de communicatie was bewijst een dokument. De posterijen werkten in februari 1945 zo traag of in 't geheel niet meer, dat het overbrengen van de brieven per koerier noodzakelijk werd. De Gestapo eiste echter een bewijs, dat deze brieven „ongevaarlijk” waren. De heer Ackermann tekende deze verklaring als Abwehr-Beauftragter. Op mijn vragen bij verschillende Duitse archieven kreeg ik steeds tot antwoord, dat men geen dokumenten over Denitex bezat. Toch weet ik, dat de heer Ackermann zeker één maal een jaarverslag heeft ingediend. Mocht dit nog eens voor de dag komen dan hoop ik dat men mij korrigereert resp. aanvult. Voorlopig moet de lezer het doen met deze gegevens.

Dank ben ik verschuldigd aan de heer Van der Bil, Gronau, lange tijd rechterhand van de heer Ackermann. Voor een goed begrip van deze bijdrage is het nuttig de studie van dr. C.N.F. Swarttouw „De textielvoorziening van Nederland gedurende de bezettingstijd 1940-1945” te raadplegen. Activiteiten van Denitex worden hierin niet genoemd, waarschijnlijk omdat deze niet voor de voorziening van Nederland met textiel van belang waren.

W. F. SCHWEIZER

